

Żołnierze Wyklęci – Zapomniani Bohaterowie

<https://podziemiezbrojne.ipn.gov.pl/zol/historia/armia-krajo/87696,Armia-Krajowa.html>
15.05.2024, 10:12

Armia Krajowa

Po upadku Francji, w czerwcu 1940 r., mianowano gen. Stefana Roweckiego, dotychczasowego komendanta ZWZ na okupację niemiecką, zastępcą Komendanta Głównego ZWZ z prawem do podejmowania samodzielnych decyzji na terenie obu okupacji. Wkrótce Naczelnny Wódz podjął decyzję o przeniesieniu Komendy Głównej ZWZ na terytorium okupowanego kraju. 30 czerwca 1940 r. gen. Stefan Rowecki objął stanowisko Komendanta Głównego ZWZ. Obok powstałej w 1940 r. Delegatury Rządu na Kraj – pełniącej funkcję administracji cywilnej – ZWZ stanowił zasadniczy element Polskiego Państwa Podziemnego.

Początkowo Związek był organizacją kadrową. Od początku 1940 r. w celu zespolenia całości walki zbrojnej oraz uczynienia z Komendanta Głównego jedyne, upełnomocnionego przez Rząd RP na Uchodźstwie, dowódcę krajowej siły zbrojnej dążono do scalenia w szeregach ZWZ działających w kraju organizacji zbrojnych. Niechętnie tym działaniom były zwłaszcza Stronnictwo Narodowe (SN) oraz Stronnictwo Ludowe (SL). Jedynie Polska Partia Socjalistyczna „Wolność Równość Niezawisłość” (PPS WRN) przekazała bez oporu swoją Gwardię Ludową pod dowództwo Komendy Głównej ZWZ.

Dlatego rozkazem Naczelnego Wodza 14 lutego 1942 r. została powołana Armia Krajowa. Nowa formacja miała zjednoczyć na płaszczyźnie ponadpartyjnej wszystkie organizacje zbrojne istniejące w kraju. Akcja ta nadal napotykała na poważne trudności z powodu politycznych ambicji różnych grup oraz stronnictw. Jesienią 1942 r. SN przekazało Narodową Organizację Wojskową (NOW) pod dowództwo Komendy Głównej AK. Wywołało to jednak sprzeciw większości działaczy samego stronnictwa oraz żołnierzy NOW. Rozłamowcy połączyli się z radykalnie narodowym Związkiem

Jaszczurczym, tworząc Narodowe Siły Zbrojne (NSZ). W późniejszym czasie doszło jednak do podpisania umowy scaleniowej z NSZ. Z AK scalały się również podlegające SL Bataliony Chłopskie (BCh) oraz przybudówki zbrojne Stronnictwa Pracy (SP). W efekcie stan liczebny AK w 1944 r. wynosił 300 000 – 350 000 żołnierzy.

Organem dowodzenia AK była Komenda Główna oraz sztab. Funkcję Komendanta Głównego pełnili kolejno: gen. Stefan Rowecki „Rakoń”, „Grabica”, „Grot” (14 luty 1942 r. – 30 czerwiec 1943 r.); gen. Tadeusz Komorowski „Korczak”, „Znicz”, „Bór” (17 lipiec 1943 r. – 2 październik 1944 r.) oraz gen. Leopold Okulicki „Kobra”, „Niedźwiadek”, „Termit”, który w okresie od 2 października do 26 grudnia 1944 r. pełnił obowiązki Komendanta, a od 26 grudnia 1944 r. do 19 stycznia 1945 r. sprawował jego funkcję.

Terenowe struktury AK oparte były na przedwojennym podziale administracyjnym – okręg odpowiadał dawnemu województwu, a obwód – powiatowi. Dwa do trzech okręgów złączonych pod jednym dowództwem tworzyło obszar. Pojawił się również pośredni szczebel – inspektorat, obejmujący zazwyczaj dwa, trzy obwody.

Na terenie gmin powstały placówki, w skład których wchodziły plutony będące podstawowymi jednostkami taktycznymi. Na czele każdej z jednostek stali komendanci, jedynie inspektoratem kierował inspektor rejonowy. Sztaby obszarów i okręgów były zorganizowane na wzór sztabu Komendy Głównej. W 1944 r. cały kraj został podzielony na trzy obszary: Południowo-Wschodni, Warszawski, Zachodni. Oprócz tego bezpośrednio Komendzie Głównej AK podlegały wyodrębnione samodzielne okręgi.

Działalność AK dostosowana była do dwóch wyraźnie określonych etapów walki z okupantem: walki bieżącej i powstania powszechnego. W zakresie walki bieżącej Komenda Główna AK prowadziła: wywiad,

dywersję, akcje odwetowe i ochronne, likwidacje agentów itp. Kwestia powstania powszechnego była uzależniona od sytuacji międzynarodowej. Pod koniec 1943 r. wobec zmian na froncie wschodnim plan powszechnego powstania został zastąpiony planem „Burza”, realizowanym od początku 1944 r. – jego ostatnim aktem było powstanie warszawskie, które po dwumiesięcznych walkach 2 października 1944 r. skapitulowało. Dowódca powstania oraz Komendant Główny AK podzielili losy wielu swoich podkomendnych oraz ludności cywilnej, udając się do niewoli. Latem 1944 r. AK, wobec nacisku ze strony Sowietów oraz podległych im „polskich” władz, znalazła się w trudnym położeniu.

Na zajętych przez Armię Czerwoną terenach oddziały AK były rozbrajane i likwidowane, a żołnierze podziemia podlegali represjom ze strony NKWD i polskiego aparatu bezpieczeństwa. Trudna sytuacja zewnętrzna oraz brak perspektywy ułożenia jakiegoś modus vivendi z Armią Czerwoną spowodowały, że ówczesny dowódca AK gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek” 19 stycznia 1945 r. podjął decyzję o jej rozwiązaniu, co stanowiło pierwszy etap samolikwidacji Polskiego Państwa Podziemnego.

Kurs podoficerski Obwodu Zamość AK, czerwiec 1944 r.

Żołnierze oddziału partyzanckiego por. Czesława Grądzkiego „Krzemienia”, „Łosia” z 30. Dywizji Piechoty AK, lato 1944 r.

Żołnierze oddziału Kedywu AK „Zapory”. Z lewej: Roman Groński „Żbik”, z prawej Marian Józefow „Vis”, 1944 r.

Dowódca Zgrupowania „Południe” Okręgu Nowogródzkiego AK ppor. Czesław Zajączkowski „Ragner” (drugi z prawej), 1944 r.

Przysięga żołnierzy V Brygady Wileńskiej AK, wiosna 1944 r.

Szwadron kawalerii III Brygady Wileńskiej AK podczas przeglądu na rynku w Turgielach, wiosna 1944 r.

Leon Suszyński „P-8” z III batalionu 77. Pułku Piechoty AK podczas walki z Sowiecami, Brzozowce, 1944 r.

Dowódca Inspektoratu Zamość AK-DSZ kpt. Marian Gołębiewski „Irka” (piąty od lewej) w otoczeniu oficerów Obwodu Tomaszów Lubelski. Od lewej stoją: por. Marian Warda „Polakowski” (dowódca V Rejonu), por. Zenon Jachymek „Wiktor” (dowódca VII Rejonu), por. Stanisław Książek „Rota” (dowódca obwodu), wiosna 1945 r.

Podziel się:

Drukuj:

[Drukuj tą stronę](#) [Generuj PDF](#) [z tej strony](#)